

УДК 338.477

Урба С.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства
Львівського національного університету імені Івана Франка

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Стаття присвячена дослідженню та узагальненню теоретико-методичних засад оцінки продовольчої безпеки держави. Проведено порівняльний аналіз основних наукових підходів до оцінки продовольчої безпеки за вітчизняними та зарубіжними методиками. Запропоновано коригування показників оцінки стану продовольчої безпеки України з метою їх гармонізації з міжнародними нормами.

Ключові слова: продовольча безпека, оцінка продовольчої безпеки, критерій, індикатор, методики оцінки продовольчої безпеки.

Урба С.И. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНКИ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

Статья посвящена исследованию и обобщению теоретико-методических основ оценки продовольственной безопасности государства. Проведено сравнительный анализ основных научных подходов к оценке продовольственной безопасности за отечественными и зарубежными методиками. Предложено корректировки показателей оценки состояния продовольственной безопасности Украины с целью их гармонизации с международными нормами.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, оценка продовольственной безопасности, критерий, индикатор, методики оценки продовольственной безопасности.

Urba S.I. THEORETICAL OF THE STATE AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF ASSESSMENT OF FOOD SECURITY

The article is devoted to the research and generalization of theoretical and methodological principles of assessment of food security in the country. A comparative analysis of the main scientific approaches of assessment of food security was committed in the domestic and foreign methods. The adjusting the indicators for assessing the state of food security of Ukraine are here proposed in order to harmonize them with international standards.

Keywords: food security, assessment of food security, criteria, indicator, methodology of assessment of food security.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації стратегічно важливим та головним питанням конкурентоспроможності національної економіки, збереження економічної стабільності, соціальної стійкості й суверенітету держави є забезпечення її продовольчої безпеки.

Неупереджена та об'єктивна оцінка стану продовольчої безпеки держави як невід'ємної частини її економічної безпеки набуває характеру соціально-економічної проблеми. В цьому аспекті особливе значення має дослідження проблеми розроблення рекомендацій щодо формування єдиних підходів до оцінки продовольчої безпеки на національному рівні як можливості забезпечення захищеності від загроз і викликів, які впливають на рівень економічного розвитку держави. Важливим завданням в умовах європейської інтеграції є гармонізація українського законодавства у сфері продовольчої безпеки із міжнародними нормами. Тому актуальними є питання щодо дослідження теоретико-методичних засад оцінки продовольчої безпеки держави у сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість праць зарубіжних і вітчизняних науковців та практиків присвячена розробці системи індикаторів продовольчої безпеки, які дають змогу комплексно і адекватно сприймати характер соціально-економічних процесів через їхню відповідність національним інтересам та вимогам економічної безпеки.

Окремі аспекти проблеми оцінки стану продовольчої безпеки знаходять своє відображення у працях таких зарубіжних вчених як Т. Гарнетт, Ж. Граціану да Сілва, Е. Воррен, М. дель Гроссо, А. Папенд'ек, К. Раджагопала, К. Сілвер. Значний внесок у розроблення методики кількісної оцінки рівня продовольчої безпеки зробили українські вчені В. Власов, С. Дронь, Н. Волченко, О. Гойчук, Б. Пасхавер, П. Руснак, Р. Тринько, П. Саблук, О. Ски-

дан, Ю. Харазішвілі та інші. Проте теоретико-методичні засади оцінки продовольчої безпеки держави залишаються недостатньо вивченими, а наявність проблеми невідповідності індикаторів міжнародним показникам зумовлює необхідність продовження наукових розвідок у сенсі визначення методологічних і прикладних векторів цього процесу.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення основних методичних засад оцінювання рівня продовольчої безпеки держави; аналіз сучасних вітчизняних і міжнародних науково-методичних підходів до оцінювання рівня продовольчої безпеки та обґрунтування вибору індикаторів для такої оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Продовольча безпека держави сьогодні є актуальною проблемою, оскільки в цьому процесі мають місце реальні тенденції сучасного розвитку аграрного виробництва, стану внутрішнього ринку і становища на ньому споживачів, визначається ступінь залучення і залежності національної економіки від світового продовольчого ринку, використовується механізм державної стратегії з врахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів розвитку держави.

В Україні досі не сформувався єдина думка ані щодо визначення самого терміну «продовольча безпека», ані до його змісту. В економічній літературі найчастіше трапляються три підходи до визначення продовольчої безпеки. За першим підходом як критерій продовольчої безпеки використовується рівень споживання продовольства без урахування того, завдяки яким джерелам – власним чи залученим – він формується. Другий підхід ґрунтується на усуненні залежності країни від масового безконтрольного імпорту продовольства. Основою третього підходу є самозабезпечення країни продовольством і захист вітчизняного виробника через створення необхідних умов для виробництва широкого асортименту конкурентоспроможної продукції.

У цьому аспекті важливим є дослідження методичних засад, які дозволяють оцінити рівень продовольчої безпеки держави, враховуючи основне її призначення.

Моніторинг стану продовольчої безпеки оцінюють за допомогою показників та індикаторів. Показники продовольчої безпеки – це розрахункові величини, які оцінюють рівень продовольчого забезпечення відносно значення індикатора [1]. Індикатори продовольчої безпеки розглядають як реальні офіційно затверджені порогові значення, що характеризують наявність, забезпеченість, якість, доступність, кількість харчових продуктів. Тобто індикатори продовольчої безпеки – це кількісна та якісна характеристика стану, динаміки і перспектив фізичної та економічної доступності харчових продуктів для всіх соціальних і демографічних груп населення, рівня та структури їх споживання, якості і безпечності продовольства, стійкості та ступеню незалежності внутрішнього продовольчого ринку, рівня розвитку аграрного сектора та пов'язаних з ним галузей економіки, а також ефективності використання природно-ресурсного потенціалу [1, с. 25].

Наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 р. була затверджена Методика розрахунку рівня економічної безпеки України як головної складової національної безпеки [3]. Методика визначала перелік основних індикаторів економічної безпеки, у тому числі продовольчої. Рівень розрахунку продовольчої безпеки проводився на основі оцінки 13 індикаторів.

Проте Положенням Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013р. затверджено Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, які характеризуються іншим підходом до оцінювання продовольчої безпеки держави. Відповідно до цього положення продовольча безпека – це стан виробництва продуктів харчування в країні, що здатний повною мірою забезпечити потреби кожного члена суспільства в продовольстві належної якості за умови його збалансованості та доступності для кожного члена суспільства» [5].

Варто зазначити, що нові рекомендації для оцінки продовольчої безпеки включають 11 індикаторів, оскільки вилученими були: «споживання риби та рибопродуктів (за рік/особа)», «споживання фруктів, ягід, горіхів та винограду (без переробки на вино) (за рік/особа)», «споживання хліба та хлібопродуктів (за рік/особа)». Натомість був впроваджений такий індикатор як «частка продажу імпортованих продовольчих товарів через торговельну мережу підприємств (%)» (рис. 1).

Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України визначено, що критичне значення індикатора продовольчої безпеки характеризується як критичний рівень економічної безпеки, за якого рівень економічної безпеки дорівнює 0,2 або 20% оптимального значення, тобто значення індикатора, яке характеризується як оптимальний рівень економічної безпеки, за якого рівень економічної безпеки дорівнює 1, тобто дорівнює оптимальному значенню [5].

Співставленні методичні рекомендації ілюструють відмінності розрахунку продовольчої безпеки держави, які полягають у зменшенні кількості нових індикаторів для оцінювання загроз економічній безпеці у продовольчій сфері. Головною відмінністю методичних рекомендацій 2013 року є використання розширених індикаторів, а саме відсоткове співвід-

ношення обсягів виробництва та споживання продовольчих товарів на одну особу за їхніми видами.

Запропоновані індикатори продовольчої безпеки як складові економічної безпеки України мають важливе значення, що свідчить про необхідність проведення реформ в аграрному секторі економіки України.

Перелік індикаторів оцінки продовольчої безпеки та їх характеристикні значення за новими методичними рекомендаціями представлено в таблиці 1.

В умовах сучасного економічного розвитку на увагу заслуговує удосконалена методологія інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки держави, запропонована Ю.М. Харазішвілі, Є.В. Дронь [7]. Розроблена методика дозволяє оцінити рівень економічної безпеки України як кінцевий результат соціально-економічного розвитку та продовольчу безпеку як системну складову економічної безпеки держави.

За удосконаленою методологією інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки України продовольча безпека – це стан забезпечення населення продовольством на рівні, що гарантує кожній особі можливість повноцінного раціонального харчування якісними продуктами, задоволення дієтичних і специфічних смакових потреб населення. Ця складова економічної безпеки характеризується такими індикаторами (споживання на одну особу/місяць, кг): добова калорійність харчування людини, тис. ккал; м'ясо і м'ясопродукти; молоко і молочні продукти; яйця, шт.; риба і рибопродукти; цукор; олія; картопля; овочі та баштанні; фрукти, ягоди, горіхи, виноград; хліб і хлібопродукти; виробництво зерна на одну особу за рік [7].

Постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 р. № 1379 «Деякі питання продовольчої безпеки» затверджено Методику визначення основних індикаторів продовольчої безпеки [2]. Зазначеною постановою передбачається, що індикатори продовольчої безпеки держави (регіону) розраховують за такими основними групами харчових продуктів: хліб і хлібопродукти; картопля; овочі та баштанні; фрукти, ягоди та виноград; цукор; олія; м'ясо й м'ясопродукти; молоко та молокопродукти; риба й рибні продукти; яйця. Рекомендовані раціональні норми споживання основних продуктів харчування в середньому на одну особу визначаються Міністерством охорони здоров'я кожні п'ять років.

Методика визначення основних індикаторів продовольчої безпеки включає 7 індикаторів, що характеризують стан продовольчої безпеки, а саме:

1) *добова енергетична цінність раціону людини* (пороговий критерій становить 2500 ккал на добу, з них 55 % добового раціону повинно забезпечуватися за рахунок споживання продуктів тваринного походження);

2) *забезпечення раціону людини основними видами продуктів*, якими вважаються: хліб і хлібопродукти, картопля, овочі, баштанні, фрукти, ягоди і виноград, цукор, олія, м'ясо і м'ясопродукти, молоко і молокопродукти, риба і рибопродукти, яйця;

3) *достатність запасів зерна у державних ресурсах* (пороговий критерій – 17%, що відповідає 60 дням споживання);

4) *економічна доступність продуктів* (пороговий критерій – 60%);

5) *диференціація вартості харчування за соціальними групами*;

6) *ємність внутрішнього ринку окремих продуктів*;

7) *продовольча незалежність за окремим продуктом* (пороговий критерій – 30%).

Рис. 1. Аналіз методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня продовольчої безпеки як складової економічної безпеки України

Джерело: Узагальнено автором на основі [3; 5]

Зазначена методика дає можливість з великою точністю провести аналіз стану продовольчої безпеки на основі розрахунку представлених індикаторів з можливістю їх спрогнозувати на майбутнє.

Законом України «Про продовольчу безпеку» для оцінки рівня продовольчої безпеки запропоновано систему індикаторів, які визначаються комплексом показників [6]:

1) *рівень споживання населенням харчових продуктів* (фактичне споживання окремих видів харчових продуктів у розрахунку на душу населення, добова енергетична цінність раціону людини, його збалансованість за вмістом білків, жирів, вуглеводів, вітамінів, макро- та мікроелементів);

2) *економічна доступність харчових продуктів* (вартість продовольчого кошика у відношенні до рівня середньомісячної реальної заробітної плати та/або частка сукупних витрат на харчування у загальному обсязі сукупних витрат домогосподарств);

3) *фізична доступність харчових продуктів* (структура джерел реалізації харчових продуктів на ринку, наявність мережі роздрібної торгівлі у розрахунку на 10 тисяч осіб, чисельність торговельних місць на продовольчих ринках у розрахунку на 10 тисяч осіб, стан розвитку оптової торгівлі продовольчими товарами, наявність та асортимент основних видів харчових продуктів у роздрібній торговельній мережі та на ринках на відповідній території);

Таблиця 1

Індикатори стану продовольчої безпеки як складової економічної безпеки України

№ з/п	Назва індикатора	Вагові коефіцієнти для розрахунку субіндексів економічної безпеки	Значення індикатора	
			критичний рівень	оптимальний рівень
1.	Добова калорійність харчування людини, тис. ккал	0,0945	≤ 2250	≥ 3100
2.	Виробництво зерна на одну особу на рік, тонн	0,0893	≤ 0,6	≥ 1,0
3.	Рівень запасів зернових культур на кінець періоду, % до споживання	0,0351	≤ 5 або ≥ 100	50-60
4.	Частка продажу імпортованих продовольчих товарів через торговельну мережу підприємств, %	0,0948	≥ 25	≤ 12
Співвідношення обсягів виробництва та споживання (на одну особу, %) :				
5.	м'яса та м'ясних продуктів	0,1048	≤ 80	≥ 105
6.	молока та молочних продуктів	0,1071	≤ 80	≥ 105
7.	яєць	0,0971	≤ 80	≥ 105
8.	олії	0,0921	≤ 80	≥ 105
9.	цукру	0,0870	≤ 80	≥ 105
10.	картоплі	0,0958	≤ 80	≥ 105
11.	овочів та продовольчих баштанних культур	0,1021	≤ 80	≥ 105

Джерело: Узагальнено автором на основі [5]

Таблиця 2

Методологія міжнародної оцінки продовольчої безпеки

Характеристика	Методологія	
	FAO	The Economist Intelligence Unit
<i>Ціль</i>	Моніторинг загроз продовольчій безпеці і їх вплив на якість життя населення	Аналіз сильних і слабких сторін національних систем продовольчої безпеки
<i>Сутність</i>	Вимірюється досягнутий рівень і динаміка базових показників продовольчої безпеки	Формується глобальна модель продовольчої безпеки і рейтинг країн світу
<i>Інтегральний показник</i>	Розраховуються світові середні показники і середнє значення по регіонах	Визначається інтегральний індекс безпеки по країнах, групах країн за рівнів ВВП на душу населення і глобальний
<i>Ефективність</i>	Дозволяє аналізувати динаміку показників забезпеченості; найбільш ефективна для держав з недостатнім рівнем самозабезпечення, для яких є актуальним проводити оцінку прогресу в боротьбі з голодом і недоїданням	Дозволяє вивчити досвід держав-лідерів за рівнем продовольчої безпеки; передбачені диференційовані підходи і бази порівняння за групами країн з рівнів ВВП на душу населення
<i>Недоліки</i>	Складність адаптації індикаторів для внутрішньої оцінки загроз безпеці; недостатня оперативність оновлення статистичної інформації по країнах	Дозволяє вивчити досвід держав-лідерів за рівнем продовольчої безпеки; передбачені диференційовані підходи і бази порівняння за групами країн з рівнів ВВП на душу населення
<i>Джерела інформації</i>	Статистична інформація надається самостійно кожною країною і національними кореспондентами	Збір і обробка інформації проводиться на основі аналізу опублікованих джерел

Джерело: Узагальнено автором на основі [9; 11]

4) *стійкість продовольчого ринку* (рівень роздрібних і закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію з урахуванням нормативної рентабельності її виробництва);

5) *ступінь незалежності продовольчого ринку* (частка імпортованих харчових продуктів у загальній структурі їх реалізації, рівень самозабезпеченості основними видами продовольства, обсяг державних запасів продовольства та баланс зовнішньої торгівлі продовольчими товарами);

6) *безпечність і якість харчових продуктів* (стан харчових продуктів, що є результатом діяльності з їх виробництва та обігу, яка здійснюється з дотриманням вимог, встановлених санітарними заходами та/або технічними регламентами, і забезпечує впевненість у тому, що харчові продукти не завдають шкоди здоров'ю людини, якщо вони спожиті за призначенням, а також ступінь досконалості властивостей та характерних рис харчових продуктів,

які здатні задовольнити потреби та побажання споживачів);

7) *рівень розвитку аграрного сектору* (оцінка обсягу виробництва окремих видів продовольства, урожайність основних видів сільськогосподарських культур, продуктивність худоби і птиці, частка господарств населення у виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції, рентабельність виробництва основних видів продовольства; фінансові результати підприємств сільського та рибного господарства, харчової промисловості і з перероблення сільськогосподарських продуктів, а також обсяг інвестицій в аграрний сектор, у тому числі іноземних, рівень державної підтримки аграрних товаровиробників);

8) *природно-ресурсний потенціал і ефективність його використання* (родючість земель сільськогосподарського призначення, у тому числі в розрізі окремих територій, частка деградованих земель у загальній їх структурі та рівень розораності земель).

Слід зазначити, що для оцінки рівня продовольчої безпеки України на державному і регіональному рівнях застосовуються критерії. *Критерій продовольчої безпеки* – це граничні (порогові) значення індикаторів, що є межею, поза якою продовольча ситуація в країні вважається небезпечною. Вказані критерії є економічно обґрунтованими, нормативно визначеними на законодавчому рівні, насамперед у законопроекті «Про продовольчу безпеку», а їх дотримання повинно бути загальнооб'язковим на всій території України для всіх суб'єктів продовольчої безпеки [1, с. 26].

Для оцінки стану продовольчої безпеки визначена система граничних критеріїв:

1) *граничний критерій індикатора незалежності продовольчого ринку (20%)*;

2) *граничний критерій індикатора економічної доступності харчових продуктів (50%, проте змінюватиметься при зростанні реальних доходів населення)*;

3) *граничний критерій індикатора споживання населенням харчових продуктів (3000 ккалорій на добу)*.

Варто зазначити, що основними суб'єктами проведення оцінки та моніторингу продовольчої безпеки на глобальному рівні є Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO) і європейський аналітичний підрозділ «The Economist Intelligence Unit». Зазначені організації застосовують різні методи дослідження та індикатори, проте головною метою оцінки продовольчої безпеки є виявлення потенціалу загроз фізичній, економічній доступності продуктів харчування для населення, якості та безпеки (табл. 2).

Отже, основними завданнями аналізу результатів, отриманих при застосуванні методологій та алгоритмів моніторингу міжнародними суб'єктами є:

1) дослідження та впровадження в практику кращого світового досвіду з виявлення, оцінки та прогнозування загроз у продовольчій сфері;

2) забезпечення об'єктивного міжнародного статусу України як суб'єкта глобального середовища з ефективною системою забезпечення населення продуктами харчування.

Для оцінки стану продовольчої безпеки FAO сформувала систему показників, які включають 30 індикаторів за такими чотирма напрямками [10]:

– *наявність продуктів* (калорійність харчування, середня вартість виробництва продуктів харчування, середній обсяг споживання білка, середній обсяг споживання білка тваринного походження, частка отриманої енергії від споживання зернових, коренеплодів, бульбоплодів);

– *доступність продовольства* (відсоток асфальтованих доріг до загальної протяжності доріг, густина автомобільних шляхів, густина залізничних шляхів, густина залізничних шляхів, рівень ВВП на душу населення, індекс споживчих цін на вітчизняні продукти харчування, розповсюдження недоїдання, питома вага продовольчих витрат серед бідних, рівень продовольчого дефіциту);

– *стабільність продовольчого забезпечення* (коефіцієнт залежності від імпорту зернових, відсоток орних земель власників для зрощення, частка імпорту продовольчих товарів в загальному обсязі експорту продовольчих товарів, політична стабільність і відсутність насильства або тероризму, непостійність цін на вітчизняні продовольчі товари, динаміка виробництва продуктів харчування на душу населення, динаміка наявності продуктів харчування на душу населення);

– *продовольче використання* (доступ до покращених джерел води, доступ до покращених засобів

санітарії, відсоток дітей до 5-ти років, які страждають атрофією, відсоток дітей у віці до 5-ти років, які відстають у рості, відсоток дітей у віці до 5 років з зниженою масою тіла, відсоток дорослих, які мають недостатню вагу, поширеність анемії серед вагітних жінок, поширеність анемії серед дітей у віці до 5 років, відсоток дефіциту вітаміну А серед населення, відсоток дітей шкільного віку (6–12 років) з недостатнім споживанням йоду).

Рейтинг глобальної продовольчої безпеки формується на основі показника Глобальний індекс продовольчої безпеки (Global Food Security Index) Інститутом економічних досліджень (The Economist Intelligence Unit) за фінансової підтримки американської транснаціональної компанії DuPont, який розраховується з 2012 року [11].

Global Food Security Index (GFSI) – це динамічна модель, яка охоплює більш ніж 28 показників, оцінюючи фактори продовольчої безпеки в розвинених країнах світу на основі таких індикаторів: *фізична доступність; економічна доступність; якість і безпека продовольства* [11]. В рамках GFSI продовольча безпека визначається як стан, при якому у людей в будь-який час є фізична, соціальна та економічна доступність до продовольства (в достатній кількості і з достатньою харчовою цінністю), що відповідає потребам їх раціону харчування для здорового та активного життя.

Зазначимо, що основною метою розрахунку GFSI є визначення країн, які з позиції продовольчої безпеки найбільш і найменш уразливі за такими категоріями, як фінансова та фізична доступність, а також якість і безпека харчових продуктів.

Всі відповідні правові норми підпорядковані досягненню зазначених цілей. Крім того, як і в ЄС, так і в кожній країні-учасниці діють так звані «сім основних принципів забезпечення безпеки харчової продукції»: взаємодія між усіма ланками продовольчого ланцюга, відповідальність підприємця, відстеження, незалежна наукова оцінка ризику, поділ повноважень між сферами оцінки ризику та менеджменту ризику, попередження, прозора комунікація ризику [8]. Більшість методик оцінки стану продовольчої безпеки, що застосовуються у світі, пропонують послідовність розрахунку обмеженого набору індикаторів, значення яких певним чином узагальнюються в інтегральному показнику стану продовольчої безпеки. Порівнюючи значення цих інтегральних індексів продовольчої безпеки у розрізі регіонів або країн, формуються висновки щодо динаміки зміни стану продовольчої безпеки, слабких та сильних показників, пошуку шляхів підвищення рівня продовольчої безпеки.

Варто зазначити, що оцінка та моніторинг стану продовольчої безпеки, тобто забезпечення всіх верств населення життєво необхідними, якісними та доступними продовольчими товарами у достатній кількості у міжнародній практиці здійснюється на основі багатьох методик.

На сучасному етапі економічного розвитку оцінку продовольчої безпеки пропонують здійснювати як на *національному рівні*, так і на рівні окремого *домогосподарства (індивіда)*. До основних методик оцінки продовольчої безпеки на *національному рівні* відносяться: секторний аналіз; демографічне обстеження і обстеження стану здоров'я – DHS (Demographic and Health Surveys); обстеження витрат домогосподарства – HES (Household Expenditure Survey); метод обстеження рівня життя – LSMS (Living Standards Measurement Study); метод рахунку використання поставок [4] – SUA (Single Use Accounts) і продо-

вольчі баланси – FBS (Food Balance Sheet); індекс багатовимірної продовольчої безпеки – FIMI (Food Insecurity Multidimensional Index); європейська методика; японська методика тощо.

Забезпечення продовольчої безпеки на рівні домогосподарства (*індивіда*) оцінюється за допомогою: методу дослідження споживання продуктів харчування – дослідження індивідуального харчового раціону; методики антропометричних досліджень; методу обстеження витрат домогосподарств (ОВД); методу аліментарного базисного дослідження тощо.

Крім того, на думку експертів в сфері продовольчої безпеки, основні методики оцінки забезпечення продовольчої безпеки на рівні домогосподарства доцільно поділяти на дві групи [12]: 1) прямі і 2) непрямі. Пряма методика продовольчої безпеки домогосподарства полягає у визначенні рівня дефіциту достатнього харчування на основі дослідження рівня споживання і таких антропометричних даних як енергетична цінність харчування і співвідношення ваги людини до зростання обсягів споживання продуктів харчування. За непрямою методикою визначається рівень недоїдання населення за допомогою розміру доходів домогосподарства, оскільки недостатній обсяг доходу є основним чинником, що не створює можливостей людям для повноцінного харчування.

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз усіх індикаторів стану продовольчої безпеки показав, що у вітчизняній практиці застосовується обмежений перелік показників стану продовольчої безпеки, в якому не представлені важливі індикатори, необхідні для оцінки стану та динаміки розвитку продовольчої безпеки України. Це вимагає узгодження насамперед вітчизняних методик оцінки стану продовольчої безпеки шляхом перегляду запропонованих у них індикаторів, які б відповідали міжнародним нормам. Поряд із важливістю вибору індикаторів для оцінювання продовольчої безпеки важливе значення займає розрахунок критичних значень загроз, величини яких дозволять вжити заходів для забезпечення фізичної та економічної доступності харчових продуктів для всіх груп населення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України: монографія / О.М. Батигіна, В.М. Жушман, В.М. Корнієнко та ін. / за ред. В.Ю. Уркевича та М.В. Шульги. – Х. : Нац. ун-т «Юридична академія України ім. Я. Мудрого», 2013. – 326 с.
2. Деякі питання продовольчої безпеки : постанова від 05.12.2007 р. № 1379 / Кабінет Міністрів України. – Офіц. Вид. – К. : Офіційний вісник України. – 2007. – № 93. – С. 48.
3. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Мінекономіки України №60 від 2.03.2007 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.uazakon.com/documents/date_6s/pg_gewqwii/.
4. Ленчевский И.Ю. О некоторых аспектах продовольственной безопасности / И.Ю. Ленчевский // Достижения науки и техники АПК. – 2003. – №1. – С. 6-9.
5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. №1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm
6. Про продовольчу безпеку України : Закон України від 22 грудня 2011 року №4227-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF6G101A.html.
7. Прогнозування індикаторів, порогових значень та рівня економічної безпеки України у середньостроковій перспективі; аналіт. доп. / Ю.М. Харазішвілі, Є.В. Дронь. – К. : НІСД, 2014. – 117 с.
8. Продовольча й сільськогосподарська організація ООН (FAO) : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org>.
9. FAO 1996. Rome Declaration of World Food Security and World Food Summit Plan of Action. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.fao.org>.
10. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Statistics Division // FAO [Electronic resource]. – 2016. – Mode of access: <http://www.fao.org/sustainable-development-goals/news/detail-news/ru/c/318294>.
11. Global food security index 2016: An annual measure of the state of global food security [Electronic resource] // The Economist Intelligence Unit. – 2016. – Mode of access: <http://foodsecurityindex.eiu.com>. –
12. Takagi, M. Pobreza e fome: em busca de uma metodologia para quantificação do problema no Brasil [Text] / M. Takagi, J. Graziano da Silva, M. e Del Grossi. – Campinas, SP: IE/Unicamp, 2001. – 58 p.